

بخشش یک قاتل پای چوبه دار و درسهای انسانی آن

عمادالدین باقی؛ محقق علوم اجتماعی و فعال مدنی

«خلق همه یکسره نهال خدای اند/هیچ نه برکن تو زین نهال و نه بشکن/ دست خداوند باغ و خلق دراز است/ بر حسک و خار همچو بر گل و سوسن/ گر نپسندی هم که خونت بریزند/ خون دگر کس چرا کنی تو به گردن؟» این ابیات طلایی از ناصر خسرو قبادیانی بلخی از شاعران بزرگ فارسی زبان در قرن پنجم (۳۹۴-۴۸۱ هـ.ق) درباره حرمت جان و خون است که امروز نیز همچون آب حیات مورد نیاز ماست.

سحرگاه چهارشنبه ۲۳ مهر ۱۴۰۴ لحظه قصاص رسید و طناب دار را هم لمس کرد. احمد رضا محمدی نوجوان ۱۷ ساله‌ای بود که به دلیل فقدان کنترل و تربیت شایسته در وادی خطرناکی افتاده بود. شامگاه ۲۴ بهمن ۱۴۰۳ به همراه دوستش برای ربایش موبایل و کامپیوتر دانشجوی ممتاز دانشگاه تهران امیرمحمد خالقی در خیابان منتهی به خوابگاه دانشجویی که چند سال بود دانشگاه درخواست تامین امنیت و روشنایی‌اش را می‌کرد وارد عمل شدند. آنها بدون هیچ درکی از اهمیت این اشیا برای آن دانشجو، برای شکستن مقاومتش ضربه چاقویی زدند که گرچه قصد قتل نداشتند، اما منجر به قتلی دردناک شد.

بازتاب خبر آن در شبکه‌های اجتماعی، احساسات عمومی را عمیقاً جریحه‌دار کرد. با این حال خانواده شادروان امیرمحمد خالقی در لحظه قصاص، او را از چوبه دار پایین آوردند. این بخشش با بسیاری از بخشش‌های دیگر تفاوت‌هایی دارد. در شرایطی که قتل یک دانشجوی نخبه، آرام و دوست‌داشتنی در جامعه بازتاب منفی بسیاری داشت و جو غالب اجتماعی تاثیری از اعدام قاتل پیدا نمی‌کرد و با خانواده مقتول همدل بود، این حرکت، ارزش و عظمت خود را بیشتر نشان می‌دهد و اثر الگوبخشی دارد. پدر امیرمحمد ماموستای اهل سنت و وطن‌دوست در روستای درمیان بیرجند، عالی‌ترین مکارم اخلاقی مورد انتظار از یک روحانی را به نمایش گذاشت، آنچه در آیه

۱۵۹ سوره آل عمران از نرم‌خویی پیامبر(ص) با دیگران بیان شده و آثار از آن را نه در میان مسلمانان نه حکمرانان آنها نمی‌بینیم.

بحث و نقد ما در مورد واگذاری تصمیم سلب حیات به سلطه مطلق اولیای دم در قانون، به هیچ وجه نمی‌تواند مانع از بیان بزرگی این بخشش شود. خانواده مرحوم خالقی با این عمل خود تجلی‌بخش دعوت قرآن به عفو در قتل‌های عمد بودند، دعوتی که گرچه حق اولیای دم را برای انتقام نفی نمی‌کند، اما اصل اخلاقی برای انسان‌های بلندمرتبه اخلاقی را مرجح می‌داند. حتی ۱۴ قرن بعد و در عصر پیشرفت فرهنگ و تمدن، پذیرش این دعوت برای آدمیان بسیار دشوار است مگر آنکه به حد بالایی از اعتلای اخلاقی رسیده باشند، زیرا حتی در جوامعی که مجازات اعدام وجود ندارد مجرم عفو نمی‌شود، بلکه به مجازات حبس‌های سنگین محکوم می‌شود که دردناک‌تر از اعدام است. گرچه گروه صلح و سازش قوه قضاییه و همچنین برخی دوستان اهل سنت و فعالان حقوق بشر در این زمینه تلاش کردند، اما این خانواده می‌توانستند نپذیرند.

باید توجه شود که اگر بعضی از فرزندان ناخلف، اسباب رنجش خانواده‌ها هستند، خانواده نسبت به سرنوشت او بی‌تفاوت می‌شود، اما امیرمحمد خالقی، عزیزدردانه‌ای بود که مایه افتخار خانواده بود و به او مباحثات می‌کردند و به آینده‌اش چشم دوخته بودند. می‌خواهم اعتراف کنم که چنین گذشتی در مورد یک مجرم و در شرایطی که جو غالب نیز حامی اولیای دم است آنقدر شجاعت می‌خواهد که شاید به عدد انگشتان دست پیدا شوند کسانی که چنین قدرت و شجاعتی را داشته باشند. این کار در توان هر کس نیست و فوق توانایی انسان‌های عادی است. خانواده امیرمحمد خالقی با قصاص کردن، نمی‌توانستند جان عزیزدردانه خود را بازگردانند، اما با بخشش‌شان، الگویی را تقویت کردند که هزاران امیرمحمد خالقی را زنده نگه می‌دارد، زیرا فرهنگ مدارا، نعدوستی و پرهیز از توسل به قتل و خشونت را نهادینه می‌کند. آنها نه فقط با ترویج الگوی بخشش، بلکه با ترویج احترام به انسانیت موجب می‌شوند حتی ارتکاب جرم و جنایت هم کاسته شود.

شاید در آینده بسیاری از انسان‌ها که تحت تاثیر این الگوسازی نجات می‌یابند، ندانند که زندگیشان چگونه وامدار بخشش‌های بزرگ و بی‌نظیری است که در گذشته توسط کسانی مانند خانواده امیرمحمد اتفاق افتاده و جامعه را به نقطه‌ای رسانده که آنها بتوانند بدون خشونت زندگی کنند. نکته دیگر اینکه اگر این همه قدرت، شجاعت انسانیت می‌تواند الگوی سرآمدی برای دیگران باشد، اما بیش از همه، حکومت است که باید از آن درس بیاموزد. وقتی که خانواده‌ای محروم از بسط ید و قدرت سیاسی و حکومتی چنین قدرت بزرگ اخلاقی‌ای دارد به طریق اولی باید

حکومت که بزرگ‌ترین قدرت سخت و ابزارها را در اختیار دارد، نسبت به شهروندان و حتی مجرمان با گذشت و مدارا رفتار کند.

(منبع: روزنامه اعتماد، ۲۶ مهر ۱۴۰۴)

پی نوشت: تیتراژ یادداشت در منبع منتشره «بخشی فراتر از تصور» بود.

امور پژوهشی، آموزشی و ترویجی کمیسیون حقوق بشر اسلامی ایران

تاریخ انتشار در سامانه کمیسیون: ۱۴۰۴/۷/۲۷

